

Gezondheidsvaardigheden in Nederland

ontwikkelingen in onderzoek,
beleid en praktijk

Jany Rademakers
NIVEL, Utrecht

Gezondheidsvaardigheden op de agenda in Nederland (1)

- 2010 Alliantie Gezondheidsvaardigheden

- netwerk van organisaties, instellingen, bedrijven en individuen die zich willen inzetten voor een maatschappij waarin iedereen genoeg kennis en vaardigheden heeft om gezond te leven en optimaal te participeren (www.gezondheidsvaardigheden.nl)

Gezondheidsvaardigheden op de agenda in Nederland (2)

- 2011 Briefadvies Laaggeletterdheid te lijf
  - Gezondheidsraad aan Minister Schippers
  - reactie Minister (februari 2012): erkent het belang, verantwoordelijkheid van het veld (zorgverleners, opleiding)
  - 2013 beleidsbrief 'Van systemen naar mensen'

Concept gezondheidsvaardigheden

- Gezondheidsvaardigheden:
  - cognitieve vaardigheden (kennis en informatieverwerking)
  - psychologische en sociale vaardigheden (motivatie, zelfvertrouwen etc.)
- Perspectieven: klinisch en volksgezondheid
- Individueel 'probleem' versus contextgebonden

Afgerond en lopend onderzoek

- Uitvoering in diverse medische centra, universiteiten, onderzoeksinstituten met eigen zwaartepunten
- AMC (Sociale geneeskunde)
- Universiteit Maastricht (International Health)
- UMC Groningen
- RIVM
- NIVEL

Vertalen en valideren meetinstrumenten

- Diverse *health literacy* meetinstrumenten (NVS, REALM-S, SBSQ, FCCHL) / AMC
  - Focus op cognitieve vaardigheden
- De *Patient Activation Measure (PAM)* / NIVEL
  - Focus op psychologische vaardigheden
- *Health literacy Questionnaire* / NIVEL
  - Focus op totaal van cognitieve, psychologische en sociale vaardigheden

Kenniscentrum Health literacy

- 2011 oprichting Kenniscentrum NIVEL-RIVM
  - Doel: samenwerken en bundeling expertise rondom onderzoek naar Health literacy vanuit volksgezondheidsperspectief
- Onderzoek naar Health literacy in Nederland en relatie met:
  - socio-demografische positie van mensen
  - hun gezondheidsgedrag (leefstijl, deelname aan screening en vaccinatie, zelfmanagement)

NIVEL Panels en survey-onderzoek

- Prevalentie HL en PAM in populaties:
  - Consumentenpanel
  - Nationaal Panel Chronisch zieken / gehandicapten
- Samenhang HL en PAM met uitkomstmaten:
  - Gebruik keuze-informatie / kiezen in de zorg
  - Zelfmanagement / - ondersteuning
  - Zorggebruik / gezondheidsuitkomsten

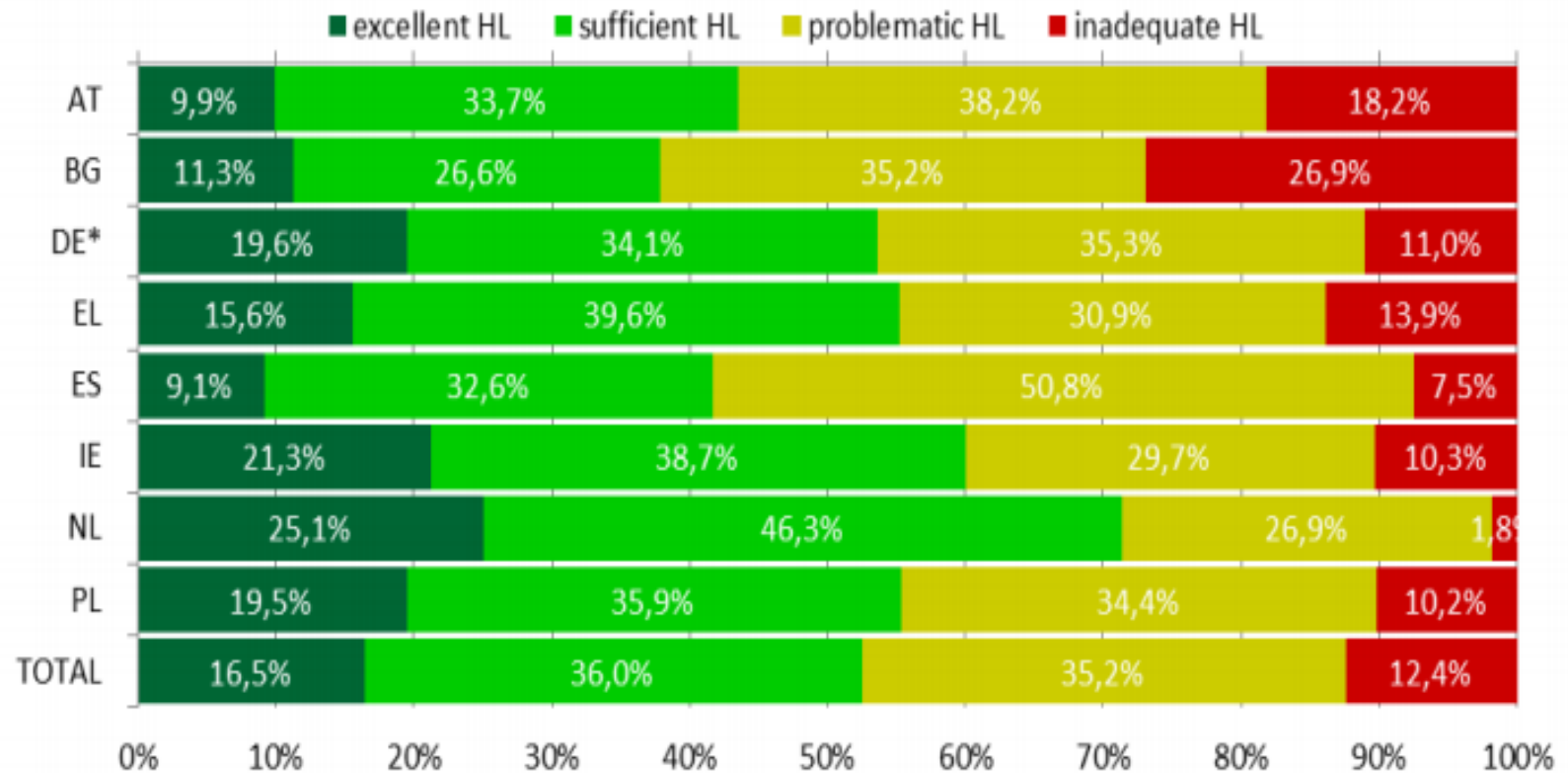
Europese onderzoeksprojecten

- HLS-EU (Maastricht)
  - vergelijkend onderzoek in acht EU landen naar prevalentie
- IROHLA (Groningen)
  - identificatie en validatie van max. 20 interventies (*best practices*) voor de bevordering van health literacy bij ouderen in Europa
- HEALIT4EU (NIVEL en RIVM)
  - inventarisatie van effectieve interventies en van beleid/activiteiten in alle EU landen
  - Ontwikkeling model om HL te schatten in een land

Hoe gezondheidsvaardig is Nederland?

- Drie op de tien Nederlanders (28,7%) heeft problemen met het vinden, begrijpen, beoordelen en/of toepassen van gezondheidsinformatie
- Eén op de twee Nederlanders (48%) heeft moeite om zelf de regie te voeren over gezondheid, ziekte en zorg.

HLS-EU onderzoek 2012

Gezondheidsvaardigheden beïnvloeden verschillende domeinen

- niveau van kennis en informatie
- leefstijl
- zorggebruik en toegang tot de zorg
- communicatie met de zorgverlener
- zelfmanagement en medicijngebruik

Kennis en informatie

Mensen met lagere vaardigheden scoren lager op de volgende stellingen:

- Internet is een belangrijke bron van gezondheidsinformatie
- Ik kan betrouwbare websites vinden
- Ik kan kwaliteitsinformatie over ziekenhuizen vinden

Zorggebruik en toegang tot zorg

Mensen met lagere vaardigheden:

- Weten minder goed wanneer ze iets zelf kunnen oplossen en wanneer ze naar een arts moeten gaan
- Bezoeken de huisarts en eerste hulp vaker
- Maken hogere kosten in de basisverzekering

Communicatie

Mensen met lage vaardigheden:

- Hebben slechtere ervaringen met de zorg, met name rond communicatie en bejegening
- Schamen zich om te laten merken dat iets niet begrepen wordt
- Hebben meer moeite om actief aan het consult deel te nemen (niet lastig willen zijn, te weinig tijd, vragen vergeten)

Mogelijkheden tot verbetering

- Interventies op individueel en groepsniveau
  - vooral in USA, nog weinig in EU
- Verbetering van de zorg (context)
  - bewustzijn van het probleem
  - toegankelijkheid
  - communicatie / informatievoorziening
  - bestaande materialen nog te weinig gebruikt

Interventies

- Ontwikkeling en evaluatie van effectieve interventies (zowel voor kliniek als voor volksgezondheid)
- 3 typen interventies:
  - Direct gericht op verbeteren vaardigheden
  - Gezondheidsinterventies op maat voor mensen met verschillende gezondheidsvaardigheden
  - Uniforme gezondheidsinterventies die aandacht hebben voor de verschillende effecten op mensen met verschillende vaardigheden

Verbetering van de zorg

- *Health literate care organisation:*
  - *Checklist* (Rima en Judd, 2006)
  - 10 kenmerken (Brach et al., 2012)
- Meer aandacht voor communicatie:
  - Trainingen, in primaire opleiding
- Folders, materialen, *checklists* en *toolkits*:
  - www.vilans.nl
  - LHV toolkit laaggeletterdheid (communicatie, toegankelijkheid praktijk)

Checklist Communicatie op maat van laaggeletterden

✓	Spreekt u duidelijk en niet te snel?
✓	Maakt u notities? Bijvoorbeeld van de woorden die de patiënt gebruikt om zijn ziekte of probleem te beschrijven en gebruikt u deze in de conversatie?
✓	Stelt u maar één vraag te gelijk?
✓	Beperkt u de informatie tot 3-5 kernpunten en prioriteert u deze? De belangrijkste drie zaken die een patiënt moet weten zijn: wat hij heeft, wat hij moet doen en waarom het belangrijk is dat te doen.
✓	Herhaalt u de belangrijkste punten?
✓	Moedigt u patiënten aan om vragen te stellen?
✓	Bevestigt u dat u de patiënt begrijpt? Door hem/haar in eigen woorden te herhalen.
✓	Checkt u met de teach-back-methode? Vertel dat u wilt checken of u het goed hebt uitgelegd. Vraag de patiënt te herhalen wat u net verteld hebt.
✓	Gebruikt u de gebiedende wijs? Bijvoorbeeld: 'Neem elke dag één van deze pillen'. Laaggeletterden ervaren dit niet als betuttelend, maar als duidelijk.

© van Phoenix en NKGZ

TIP

Laat meerdere praktijkmedewerkers deze lijst nagaan en bespreek de resultaten in het team. Wat zijn de gemeenschappelijke aandachtspunten? Hoe kunnen deze opgepakt worden?

Samengevat:

- Gezondheidsvaardigheden in Nederland op de agenda door veldpartijen en onderzoek
- Rol overheid is beperkt (erkent belang)
- Onderzoek speelt een belangrijke rol
- *Toolkits* en materialen worden onvoldoende geïmplementeerd in het veld
- Bewustzijn van de omvang en reikwijdte van het probleem behoeft meer aandacht

- Meer informatie:

Jany Rademakers

Email j.rademakers@nivel.nl

